

עין משפט
נר מצוה

כא:

לארץ יפטר מן המזוזה הא אמר צפ' התכלת (מנחות דף מד. ושם) השוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטורה מן המזוזה מכאן ואילך חייבת והטעם כדפרישית לעיל שסוברים העולם שהיא שלו משמע דאם היא שלו חייבת מיד ועוד קש"י לר"י על הירושלמי מאותה חוספתא שהצאתי לעיל דקתני רישא ד' (אין) משכירין להם בתים ולא שדות וכרמים ואין נותנין להם (א) ערבות וקבלות אחד הכותים ואחד העוזדי כוכבים בד"א צא"י ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות ובחו"ל מוכרין אלו ואלו כאן וכאן לא ישכיר ביתו לעובד כוכבים מפני שידוע שמכנים לתוכו עבודת כוכבים אלמא אף במקום שמותר למכור אסור להשכיר מיהו נראה לר"י דהירושלמי שהציא רבינו חיים רחיה גמורה היא ומן המוספתא לא קשיא מידי דכאן וכאן קאי אצ"י וסוריא ואף ת"ק דמתני' נמי סבר הכי דאסור בתרוייהו מכירת בתים אצל בחו"ל שהתירו למכור מותר להשכיר כדא"י צירושלי' ולא מטעמיה דרבינו חיים אלא הטעם מפרש הר"ר אלחנן מפני שאלמרה תורה לא תציא תועבה לא צית' איכא למימר לא אסור אלא צית' הישראל עלמנו שהוא דר בתוכו בעודו דר בו ואפי' צא"י כמו במזוזה שאינו חייב בה אלא צביתו בעודו דר בו אצל השוכר בית אף צא"י פטור מן המזוזה מן התורה ורבנן הוא דגזרו שלא להשכיר לעובד

כוכבים מפני שמכנים לתוכו עבודת כוכבים והשתא דדוקא בתים העשויים לדירה אצל אינם עשויים לדירה לא גזרו ולכן התירו להשכיר ארוות ואולרות וכיון דשכירות בית דירה אינו אסור אלא מדרבנן אף בלרץ אס הקלו: **מאי טעמא אריסא אריסותיה קא עבדי**. הקשה רבינו יהודה מההיא דתנן בפ"ק דשבת (דף יז. ושם) אמר רשב"ג נוהגין היו של בית אצל שהיו נותנין כלים לכובס עובד כוכבים ג' ימים קודם השבת ופליג אצ"ה דלמרי התם שמותר עם השמש אלמא לית ליה לרשב"ג קבלנא קבלנותיה עביד ומירץ לא שסובר שהלכה כן אלא מחמיר בעצמו היה וכן פרש"י לשם אכן שוב הקשה רבינו יהודה דל"כ בפרק שני דביצה (דף כה:) דקחשיב ג' דברים שהיו מחמירין בצית ר"ג כצ"ש אמאי לא קא חשיב נמי הא שהרי ר"ג דיננה הוא (א) (אצי) אציו של (ב) רשב"ג ואומר דביצה לא איירי אלא במידי די"ט אצל במילי דשבת איכא טובא ולפ"ז יחא מנא שהקשה ר' אלחנן דלמאי לא קו"ל כרשב"ג בזההיא דפ"ק דשבת דהא אלמרינן (ב"ב דף קעד.) כל מקום ששנה רשב"ג בשמטתיו הלכה כמותו אלא לאתריס ודאי לא היה מחמיר אלא לעצמו: **אריסא אריסותיה קא עביד**. פסק ר"ת הלכה כרשב"ג דלמר אריסא אריסותיה קא עביד ומתוך כך התיר לישראל שנתן ביתו לעשותו בקבלנות לבנות בו אפילו בשבת וק"ו נמי הוא דהשתא אריסות שדה שחלק לישראל משמים במלאכה שרי קבלנות שאין בו שטח לישראל כלל במה שממהר נכרי לעשות קבלנותו לא כ"ש דלימא קבלנא לדוכתא קעביד ועוד הציא ר"ת רחיה מההיא דפ"ק דשבת (דף יז: ושם ד"ה אין נותנין) דשרי ב"ה ליתן כלים לכובס ועורות לעבדן עם השמש ואפי' מידי דפרהסיא שרו התם דהא ההיא ברייתא דאית ליה בגמרא התם (דף יז.) דאסור ליתן חטין לתוך הריחים של מים אלא כדי שיטחנו מצעוד יום מוקי לה תלמודא כצ"ש אצל לב"ה שרו ואע"פ שמשמעת קול ועוד תניא התם (דף יז.) גבי ספינה פוסק עמו ע"מ לשבות רשב"ג אומר אינו נריך שהעובד כוכבים לא יניח לעשות קבלנותו בשביל הישראל ולפי זה נריך עיון בזההיא דפ' מי שהפך (מ"ק דף יז. ושם ד"ה אמר) דלמר שמואל מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר אכן ר"ת מוקי לה לכולה הך שמעתא בצאל ומפרש לה הכי אמר שמואל מקבלי קבולת בצאל בתוך התחום אסור כו' אמר רב פפא אפילו חוץ לתחום נמי לא אמרן דשרי אלא היכא דליכא מתא דמקרבא לתהם אצל איכא מתא דמקרבא לתהם אסור פירוש לפי שיראו בני העיר ^א מלאכתן כשילכו לשם אמר רב ששת וכי ליכא מתא דמקרבא נמי לא אמרן דשרי אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיחי אינשי דלאו מידוכתא לדוכתא פירוש אז מותר חוץ לתחום ע"י קבלנות עובד כוכבים אצל בחוש"מ דשכיחי אינשי דלאוי מדוכתא לדוכתא אסור וכ"ש בחול גמור אלא חול המועד לרבותא נקט דלע"ג דלא שכיחי דלאוי כולי האי אסור ולפי זה כל מה שאוסר לשם היינו בצאל דוקא בדאצל החמירו יותר כדמוכח התם בריש פירקא אמר רב ששת בריה דרב אחי ואת אומרת דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אצלו ותניא כוותיה וההוא עובדא דמר זוטרא דבנו ליה אפדנא בימי אצלו חוץ לתחום בשבתות ובימים טובים הוה ומטעם שהתירו. עד כאן שיטת ר"ת: ור' ינחן פירש דקבלנות דבית אסור והיה דוחה כל ראיות ר"ת דמההיא דעורות לעבדן אינה רחיה דכיון דההוא תלוש ומלאכה ציד אחרים מותר דאפילו באצילות בכה"ג שרי כמו שמפורש דתניא התם (דף יא. ב.) היתה מלאכתו ציד אחרים צביתו לא יעשה צבית אחר יעשה וריחים נמי אינה רחיה לכאן דהתם (א) ששם החטים לתוך הריחים הם נטחים מאליהן ולא דמי לעובד כוכבים העושה מלאכה בידיים ודומה כמי ששארל מאלו לא לעשות בשבת וגם לא דמי להך דשכירות שדה דשמעתין דלעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחלה לשליש ולרביע אצל בבנין בית רגילות לשכור מידי יום יום והרואה אינו אומר קבלנותיה עביד אלא שכירי יום נינהו ועוד דצירושלמי דפ"ק דשבת משמע דקיבולת דבית אסור צין בצאל צין בשבת והכי איתא התם אומנים עובדי כוכבים שהיו עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתיהם מותר אמר ר"ש צן אלעזר בד"א בקיבולת אצל בשכיר יום אסור בד"א בתלוש אצל במחוזר אסור בעיר אחרת צין כך וצין כך מותר ומהו צין כך וצין כך א"ר אילא צין בתלוש צין במחוזר ובצבד בקיבולת ר"ש צן ציטנא בשס ר' אחא אמר בשבת ובצאל ובעבודת כוכבים הלכה כר"ש צן אלעזר אלמא פסיק הלכה כר"ש צן אלעזר דלמר בעירו במחוזר דאסור אף בקיבולת והוא הדין בתוך התחום ולא מצעיא הצנין עצמו דאסור אלא אף לפסול האצנים ולתקן הקורות ואפילו רחוק מן החומה ואפילו צביתו של עובד כוכבים אסור כיון דלאורך מחוזר הוא דהא במחוזר כה"ג פליגי ופסיק הלכה כר"ש צן אלעזר דאילו לעשות הצנין עצמו אפילו רבנן מודו דאסור דבגרוש ישראל הוא ולא שרו אף תלוש אלא צביתו של עובד כוכבים כגון כלים לכובס שמתקנס ציד עובד כוכבים ואע"פ שהלכה כר"ש צן אלעזר בקיבולת מ"מ באריסות שדה אין הלכה כמותו אלא כרשב"ג דהא סתם לן תנא דמתני' כוותיה והטעם מפרש דאריסא אריסותיה קא עביד ור"ת אע"פ שהקל בקיבולת החמיר על עצמו וכשגנה ביתו לא הניח עובדי כוכבים לבנות בשבת אף על פי שהיו עושים בקבלנות והר"ם היה נותן טעם דלהכי מותר באריסות שדה דכיון שאינו נוטל מעות בשכרו אלא נוטל בגוף הקרקע דמי לשותף אצל בקבלנות דבית שנוטל מעות בשכרו לא הוי כשותף ואסור ולה"ק הכא דמרחץ אסור דאריסותא למרחץ לא בעדי אינשי דכיון שנוטל מעות בשכרו ולא שייך ליעול זה בגוף המרחץ אסור ולפ"ז יש להחיר להשכיר ריחים לעובד כוכבים היכא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות דהוי כמו שותפין ומסקנא דשמעתא שמעינן מהכא דקבולת תלוש אינו מותר אלא בתוך ביתו של עובד כוכבים אצל במחוזר אינו מותר אלא חוץ לתחום אצל תוך לתחום אסור: **אבל יעובד כוכבים מאי שרי**. תימנה מאי קא דייק דלמא נקט כותי וכ"ש לעובד כוכבים וי"ל דמשמע ליה מדשקע עובד כוכבים דמייירי ביה רשב"ג ומתני' ונקט כותי דוקא קתני ע"ל דס"ל דסבר דבעובד כוכבים שרי מדאיירי בכותי דאי בעובד כוכבים אסור לישמעינן עובד כוכבים דלית ביה אלא חדא דנקראת על שמו וכ"ש כותי דאית ביה תרתי דאית ביה נמי לפני עור כדלמרינן בסמוך עוד פירש הר"ר אלחנן דייק ממתני' דשריא שדהו לעובד כוכבים וליכא מאן דפליג ומהאי טעמא יחא נמי דקאמר לעיל גבי מילתיה דרבן שמעון צן גמליאל אצל שדהו לעובד כוכבים שרי דלאו אמילתיה דייק דהא דנקט מרחץ במילתיה איכא למימר דדוקא מרחץ אצל שדהו אפילו לכותי אסור משום שעושה צו מלאכה בחול המועד:

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

לארץ יפטר מן המזוזה הא אמר צפ' התכלת (מנחות דף מד. ושם) השוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטורה מן המזוזה מכאן ואילך חייבת והטעם כדפרישית לעיל שסוברים העולם שהיא שלו משמע דאם היא שלו חייבת מיד ועוד קש"י לר"י על הירושלמי מאותה חוספתא שהצאתי לעיל דקתני רישא ד' (אין) משכירין להם בתים ולא שדות וכרמים ואין נותנין להם (א) ערבות וקבלות אחד הכותים ואחד העוזדי כוכבים בד"א צא"י ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות ובחו"ל מוכרין אלו ואלו כאן וכאן לא ישכיר ביתו לעובד כוכבים מפני שידוע שמכנים לתוכו עבודת כוכבים אלמא אף במקום שמותר למכור אסור להשכיר מיהו נראה לר"י דהירושלמי שהציא רבינו חיים רחיה גמורה היא ומן המוספתא לא קשיא מידי דכאן וכאן קאי אצ"י וסוריא ואף ת"ק דמתני' נמי סבר הכי דאסור בתרוייהו מכירת בתים אצל בחו"ל שהתירו למכור מותר להשכיר כדא"י צירושלי' ולא מטעמיה דרבינו חיים אלא הטעם מפרש הר"ר אלחנן מפני שאלמרה תורה לא תציא תועבה לא צית' איכא למימר לא אסור אלא צית' הישראל עלמנו שהוא דר בתוכו בעודו דר בו ואפי' צא"י כמו במזוזה שאינו חייב בה אלא צביתו בעודו דר בו אצל השוכר בית אף צא"י פטור מן המזוזה מן התורה ורבנן הוא דגזרו שלא להשכיר לעובד

וכסתמא כרבי מאיר דאי ר' יוסי בכל דוכתא מוגרי: ובכל מקום לא ישכור וכו': תניא ^ברבן שמעון בן גמליאל אומר «לא ישכור אדם מרחצו לעובד כוכבים מפני שנקרא על שמו ועובד כוכבים זה עושה בו מלאכה בשבתות ובימים טובים אבל לכותי מאי שרי כותי אימור» עביד ביה מלאכה בחולו של מועד בחולו של מועד אנו נמי עבדינן אבל שדרהו לעובד כוכבים מאי בשרי מאי טעמא אריסא אריסותיה קעביד מרחץ נמי אמרי אריסא אריסותיה קעביד אריסא דמרחץ לא עבדי אנשי תניא ^אר"ש בן אלעזר אומר לא ישכיר אדם שדרהו לכותי מפני שנקראת על שמו וכוותי זה עושה בו מלאכה בחוש"מ אבל עובד כוכבים מאי שרי דאמרי אריסא אריסותיה עביד א"ה כותי נמי אמרי אריסא אריסותיה עביד אריסותא

והשתא דדוקא בתים העשויים לדירה אצל אינם עשויים לדירה לא גזרו ולכן התירו להשכיר ארוות ואולרות וכיון דשכירות בית דירה אינו אסור אלא מדרבנן אף בלרץ אס הקלו: **מאי טעמא אריסא אריסותיה קא עבדי**. הקשה רבינו יהודה מההיא דתנן בפ"ק דשבת (דף יז. ושם) אמר רשב"ג נוהגין היו של בית אצל שהיו נותנין כלים לכובס עובד כוכבים ג' ימים קודם השבת ופליג אצ"ה דלמרי התם שמותר עם השמש אלמא לית ליה לרשב"ג קבלנא קבלנותיה עביד ומירץ לא שסובר שהלכה כן אלא מחמיר בעצמו היה וכן פרש"י לשם אכן שוב הקשה רבינו יהודה דל"כ בפרק שני דביצה (דף כה:) דקחשיב ג' דברים שהיו מחמירין בצית ר"ג כצ"ש אמאי לא קא חשיב נמי הא שהרי ר"ג דיננה הוא (א) (אצי) אציו של (ב) רשב"ג ואומר דביצה לא איירי אלא במידי די"ט אצל במילי דשבת איכא טובא ולפ"ז יחא מנא שהקשה ר' אלחנן דלמאי לא קו"ל כרשב"ג בזההיא דפ"ק דשבת דהא אלמרינן (ב"ב דף קעד.) כל מקום ששנה רשב"ג בשמטתיו הלכה כמותו אלא לאתריס ודאי לא היה מחמיר אלא לעצמו: **אריסא אריסותיה קא עביד**. פסק ר"ת הלכה כרשב"ג דלמר אריסא אריסותיה קא עביד ומתוך כך התיר לישראל שנתן ביתו לעשותו בקבלנות לבנות בו אפילו בשבת וק"ו נמי הוא דהשתא אריסות שדה שחלק לישראל משמים במלאכה שרי קבלנות שאין בו שטח לישראל כלל במה שממהר נכרי לעשות קבלנותו לא כ"ש דלימא קבלנא לדוכתא קעביד ועוד הציא ר"ת רחיה מההיא דפ"ק דשבת (דף יז: ושם ד"ה אין נותנין) דשרי ב"ה ליתן כלים לכובס ועורות לעבדן עם השמש ואפי' מידי דפרהסיא שרו התם דהא ההיא ברייתא דאית ליה בגמרא התם (דף יז.) דאסור ליתן חטין לתוך הריחים של מים אלא כדי שיטחנו מצעוד יום מוקי לה תלמודא כצ"ש אצל לב"ה שרו ואע"פ שמשמעת קול ועוד תניא התם (דף יז.) גבי ספינה פוסק עמו ע"מ לשבות רשב"ג אומר אינו נריך שהעובד כוכבים לא יניח לעשות קבלנותו בשביל הישראל ולפי זה נריך עיון בזההיא דפ' מי שהפך (מ"ק דף יז. ושם ד"ה אמר) דלמר שמואל מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר אכן ר"ת מוקי לה לכולה הך שמעתא בצאל ומפרש לה הכי אמר שמואל מקבלי קבולת בצאל בתוך התחום אסור כו' אמר רב פפא אפילו חוץ לתחום נמי לא אמרן דשרי אלא היכא דליכא מתא דמקרבא לתהם אצל איכא מתא דמקרבא לתהם אסור פירוש לפי שיראו בני העיר ^א מלאכתן כשילכו לשם אמר רב ששת וכי ליכא מתא דמקרבא נמי לא אמרן דשרי אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיחי אינשי דלאו מידוכתא לדוכתא פירוש אז מותר חוץ לתחום ע"י קבלנות עובד כוכבים אצל בחוש"מ דשכיחי אינשי דלאוי מדוכתא לדוכתא אסור וכ"ש בחול גמור אלא חול המועד לרבותא נקט דלע"ג דלא שכיחי דלאוי כולי האי אסור ולפי זה כל מה שאוסר לשם היינו בצאל דוקא בדאצל החמירו יותר כדמוכח התם בריש פירקא אמר רב ששת בריה דרב אחי ואת אומרת דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אצלו ותניא כוותיה וההוא עובדא דמר זוטרא דבנו ליה אפדנא בימי אצלו חוץ לתחום בשבתות ובימים טובים הוה ומטעם שהתירו. עד כאן שיטת ר"ת: ור' ינחן פירש דקבלנות דבית אסור והיה דוחה כל ראיות ר"ת דמההיא דעורות לעבדן אינה רחיה דכיון דההוא תלוש ומלאכה ציד אחרים מותר דאפילו באצילות בכה"ג שרי כמו שמפורש דתניא התם (דף יא. ב.) היתה מלאכתו ציד אחרים צביתו לא יעשה צבית אחר יעשה וריחים נמי אינה רחיה לכאן דהתם (א) ששם החטים לתוך הריחים הם נטחים מאליהן ולא דמי לעובד כוכבים העושה מלאכה בידיים ודומה כמי ששארל מאלו לא לעשות בשבת וגם לא דמי להך דשכירות שדה דשמעתין דלעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחלה לשליש ולרביע אצל בבנין בית רגילות לשכור מידי יום יום והרואה אינו אומר קבלנותיה עביד אלא שכירי יום נינהו ועוד דצירושלמי דפ"ק דשבת משמע דקיבולת דבית אסור צין בצאל צין בשבת והכי איתא התם אומנים עובדי כוכבים שהיו עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתיהם מותר אמר ר"ש צן אלעזר בד"א בקיבולת אצל בשכיר יום אסור בד"א בתלוש אצל במחוזר אסור בעיר אחרת צין כך וצין כך מותר ומהו צין כך וצין כך א"ר אילא צין בתלוש צין במחוזר ובצבד בקיבולת ר"ש צן ציטנא בשס ר' אחא אמר בשבת ובצאל ובעבודת כוכבים הלכה כר"ש צן אלעזר אלמא פסיק הלכה כר"ש צן אלעזר דלמר בעירו במחוזר דאסור אף בקיבולת והוא הדין בתוך התחום ולא מצעיא הצנין עצמו דאסור אלא אף לפסול האצנים ולתקן הקורות ואפילו רחוק מן החומה ואפילו צביתו של עובד כוכבים אסור כיון דלאורך מחוזר הוא דהא במחוזר כה"ג פליגי ופסיק הלכה כר"ש צן אלעזר דאילו לעשות הצנין עצמו אפילו רבנן מודו דאסור דבגרוש ישראל הוא ולא שרו אף תלוש אלא צביתו של עובד כוכבים כגון כלים לכובס שמתקנס ציד עובד כוכבים ואע"פ שהלכה כר"ש צן אלעזר בקיבולת מ"מ באריסות שדה אין הלכה כמותו אלא כרשב"ג דהא סתם לן תנא דמתני' כוותיה והטעם מפרש דאריסא אריסותיה קא עביד ור"ת אע"פ שהקל בקיבולת החמיר על עצמו וכשגנה ביתו לא הניח עובדי כוכבים לבנות בשבת אף על פי שהיו עושים בקבלנות והר"ם היה נותן טעם דלהכי מותר באריסות שדה דכיון שאינו נוטל מעות בשכרו אלא נוטל בגוף הקרקע דמי לשותף אצל בקבלנות דבית שנוטל מעות בשכרו לא הוי כשותף ואסור ולה"ק הכא דמרחץ אסור דאריסותא למרחץ לא בעדי אינשי דכיון שנוטל מעות בשכרו ולא שייך ליעול זה בגוף המרחץ אסור ולפ"ז יש להחיר להשכיר ריחים לעובד כוכבים היכא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות דהוי כמו שותפין ומסקנא דשמעתא שמעינן מהכא דקבולת תלוש אינו מותר אלא בתוך ביתו של עובד כוכבים אצל במחוזר אינו מותר אלא חוץ לתחום אצל תוך לתחום אסור: **אבל יעובד כוכבים מאי שרי**. תימנה מאי קא דייק דלמא נקט כותי וכ"ש לעובד כוכבים וי"ל דמשמע ליה מדשקע עובד כוכבים דמייירי ביה רשב"ג ומתני' ונקט כותי דוקא קתני ע"ל דס"ל דסבר דבעובד כוכבים שרי מדאיירי בכותי דאי בעובד כוכבים אסור לישמעינן עובד כוכבים דלית ביה אלא חדא דנקראת על שמו וכ"ש כותי דאית ביה תרתי דאית ביה נמי לפני עור כדלמרינן בסמוך עוד פירש הר"ר אלחנן דייק ממתני' דשריא שדהו לעובד כוכבים וליכא מאן דפליג ומהאי טעמא יחא נמי דקאמר לעיל גבי מילתיה דרבן שמעון צן גמליאל אצל שדהו לעובד כוכבים שרי דלאו אמילתיה דייק דהא דנקט מרחץ במילתיה איכא למימר דדוקא מרחץ אצל שדהו אפילו לכותי אסור משום שעושה צו מלאכה בחול המועד:

אף

מסורת הש"ס

- ↑ [מוספתא ספ"ב ע"ש],
- ↑ [נכ"א: איתא],
- ↑ [מוספתא שס ע"ש],
- ↑ מהרש"א מוחק זה ועי' לתם סתריס, (א) מהרש"א מ"ז, (א) ז"ל מלאכתו. רש"א,

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה (בע"ה) אף במקום וכו' דקתני רישא אין משכירין להם בתים שדות וכרמים ואין נותני' להם אריסיות וקבלות א' הכותי וא' העובד כוכבים בד"א בא"י ומשכירין שדות דברי ר"מ ר' יוסי אומר אף צא"י משכירין בתים ובסוריא מוכרין אלו ואלו וכו' מפני שכשואמרו: (ב) ד"ה מאי טעמא וכו' ר"ג דיננה הוא אבי אציו של ר"ג: (א) ד"ה אריסא וכו' אינה רחיה לכאן דהתם כיוון ששם המתים: